

ELEMENTI SOLIDARNOSTI V SISTEMU OBVEZNEGA POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA

MARIJAN PAPEŽ

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, Ljubljana, Slovenija
marijan.papez@zpiz.si

Sinopsis Načeli medgeneracijske solidarnosti in vzajemnosti sta temeljni načeli slovenskega pokojninskega sistema. Tako zavarovanje ne temelji izključno na aktuarskih in zavarovalniških načelih, ampak uporablja kombinacijo nekaterih pravil zavarovalnega prava in socialne solidarnosti. Uvedba najnižje in najvišje pokojninske osnove v sistem pomeni neposredno realizacijo dveh temeljnih načel obveznega zavarovanja. Odmera pokojnine od najnižje pokojninske osnove je najpomembnejši element solidarnosti v sistemu. Drugi pomembni elementi solidarnosti v sistemu so še: najvišja pokojninska osnova, najnižja pokojnina, zagotovljena pokojnina, izplačilo invalidske pokojnine v višini zagotovljenega zneska, varovalke pri odmeri invalidske, vdovske in družinske pokojnine ter pri nadomestilih iz invalidskega zavarovanja ter, najnovejša, še znesek starostne pokojnine za kmečke zavarovance, za doseženo polno pokojninsko dobo. Pomembno je, da je v sistemu obveznega zavarovanja vzpostavljeno pravo razmerje med višino vplačanih prispevkov in višino solidarnosti. V zadnjih dveh letih se je s parcialnimi spremembami pokojninske in invalidske zakonodaje začelo neustrezno posegati v sistem in se na ta način poskuša razvrednotiti višino vplačanih prispevkov in dolžino obdobja vključenosti v zavarovanje.

Ključne besede:
medgeneracijska
solidarnost in
vzajemnost,
najnižja
pokojninska
osnova,
zagotovljena
pokojnina,
najnižja pokojnina,
plačani prispevki,
pokojninska doba

ELEMENTS OF SOLIDARITY IN THE COMPULSORY PENSION AND DISABILITY INSURANCE SCHEME

MARIJAN PAPEŽ

Pension and Disability Insurance Institute of Slovenia, Ljubljana, Slovenia
marijan.papez@zpiz.si

Abstract The principles of intergenerational solidarity and mutuality are the cornerstones of the Slovenian pension scheme. Other than being based exclusively on actuarial and insurance principles, this type of insurance applies a combination of certain insurance law rules and social solidarity. The introduction of a Minimum Pension Base and a Maximum Pension Base into the scheme is the result of a direct implementation of two basic principles of compulsory insurance. The calculation of a pension from the Minimum Pension Base is the most important element of solidarity. Other significant elements of solidarity contained in the scheme are: Maximum Pension Base; Minimum Pension; Guaranteed Pension, the payment of a Disability Pension in a guaranteed amount; safeguards in the calculation of Disability Pension, Widow's or Widower's Pension, Family Pension, and Disability Insurance Allowances; as well as most recently, the amount of Old-Age Pension for farmers with the full number of pension qualifying years. It is important that in the compulsory insurance scheme, the right proportion of the amount of contributions paid and the scope of solidarity be established. The last two years saw inappropriate interventions when partial amendments to the pension and disability legislation were introduced in an attempt to devalue the importance of the amount of contributions paid into the scheme and the length of insurance coverage.

Keywords:

intergenerational
solidarity and
mutuality,
minimum pension
base,
guaranteed
pension,
minimum pension,
paid contributions,
pension qualifying
periods

1 Uvod

Pokojnina je ekonomska kategorija z elementi solidarnosti, ki jih je v sistemu obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja veliko, z zadnjimi spremembami Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju iz leta 2012¹ (ZPIZ-2) vse več in v večjem obsegu. Pokojninski sistem ima in mora ohraniti temelje v zavarovanju, zato morajo biti pravice odmerjene predvsem oziroma v čim večjem obsegu v odvisnosti od obdobja vključenosti, od predhodnega plačila prispevkov ter njihove višine (Papež, 2021, str. 1023).

Elementi solidarnosti v sistemu obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja so: odmera pokojnine od najnižje pokojninske osnove (najpomembnejši element), zagotovljena pokojnina, najnižja pokojnina, zagotovljen znesek invalidske pokojnine, tudi odmera od najvišje pokojninske osnove, varovalke pri odmeri vdovske, družinske in invalidske pokojnine ter nadomestil iz invalidskega zavarovanja. Z zadnjo spremembo ZPIZ-2M², ki se je začela uporabljati 1. 4. 2022, pa je bil uveden še dodatni element solidarnosti za kmečke zavarovance, ki so bili več kot polovico zavarovanja, zavarovani za ožji obseg pravic, ob dopolnjeni polni pokojninski dobi. Med socialne korektive vsekakor sodi tudi letni dodatek, saj večjega dobijo tisti, ki so manj vplačevali v sistem. Pomemben element solidarnosti, ki ga od 1. 2. 2012 ni več v sistemu, velja pa za vdove ali vdovce, ki so to pravico pridobili do 31. 12. 2011, če so poleg svoje pokojnine imeli pravico tudi do vdovske in so imeli pravico najmanj do mejnega zneska v višini 81,6 odstotka od najnižje pokojninske osnove. Pravica do varstvenega dodatka, ki je bila pomemben element solidarnosti v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja pa je s 1.1.2012 prešla z Zakona o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre)³ v socialnovarstveni prejemek, ki ga priznavajo Centri za socialno delo (CSD).

V zadnjih letih je aktualna primerjava med prejemki iz delovnega razmerja, iz sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter socialnovarstvenimi prejemki, ki so bili v preteklosti in še zlasti v obdobju zadnjih let, ko so se ti prejemki dvignili, nesorazmerno bolj kot plače in pokojnine, deležni kar precej razprav o primernosti višine teh prejemkov. Zaradi nastalih nesorazmerij se postavlja

¹ Uradni list RS, št. 96/12 in nasl.

² Sprejet v Državnem zboru RS, dne 22.2.2022

³ Uradni list RS, št. 61/10 in nasl.

vprašanje stimulacije za delo za delavce z najnižjimi prejemki, v primerjavi s prejemki iz naslova socialnega varstva in posledično tudi do pokojnin, ki so odraz dela. Pri zadnjih spremembah ZPIZ-2 je vse več teženj in predlogov po vpeljavi dodatnih socialnih korektivov v sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja tudi na podlagi kriterijev, ki veljajo za določanje izplačil nekaterih socialnovarstvenih prejemkov (Papež, 2021, str. 1023), kar pa seveda nikakor ni v skladu s temeljnimi načeli sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

2 Najnižja in najvišja pokojninska osnova

Njuni funkciji sta različni. Medtem ko ima najnižja pokojninska osnova jamčevalno, je funkcija najvišje pokojninske osnove omejevalna. Odmera pokojnine od najnižje pokojninske osnove upravičencu zagotavlja višjo pokojnino, kot bi jo imel, če bi bila odmerjena od njegove dejanske pokojninske osnove. Zagotovljena je vsem zavarovancem, vključenim v obvezno zavarovanje, razen tistim, ki so bili do uveljavitve pravic po tem zakonu pretežen del zavarovalne dobe zavarovani za ožji obseg pravic po predpisih, veljavnih do njegove uveljavitve (Kuhelj, 2021, str. 172). Odmera pokojnine od najvišje pokojninske osnove pa pride v poštev, če dejanska pokojninska osnova presega višino določene najvišje pokojninske osnove.

Vsako leto se delež pokojnin, ki so odmerjene od najnižje pokojninske osnove povečuje, kar pomeni, da so osnove od katerih se plačujejo prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje prenizke, da bi lahko prišlo do odmere od dejanske pokojninske osnove. Za primerjavo z najnižjo osnovo za plačevanje prispevkov, ki je v višini 60 % bruto plače iz preteklega koledarskega leta in v letu 2021 znaša 1.113 evrov (po interventnem zakonu PKP8, je v drugi polovici 2021 najnižja osnova za plačilo prispevkov bruto minimalna plača, ki v letu 2021 znaša 1024 evrov). To pomeni še nižje osnove za izračun pokojninske osnove. Glede na to, da ima veliko teh zavarovancev večino obdobja zavarovanja nizke zavarovalne osnove od katerih se plačujejo prispevki, se jim to ne bo poznalo. Za primerjavo pa bi morala biti osnova za plačilo prispevkov že približno 1.450 evrov, da bi bila pokojnina odmerjena od dejanske pokojninske osnove, kar pomeni veliko vrzel med najnižjo osnovo za plačevanje prispevkov in potrebno, da ne pride v poštev odmera od najnižje pokojninske osnove.

2.1 Določanje najnižje in najvišje pokojninske osnove

Po 36. členu ZPIZ-2 se najnižja pokojninska osnova določa od 1. januarja posameznega koledarskega leta v višini 76,5 odstotkov povprečne mesečne plače, izplačane v Republiki Sloveniji v preteklem koledarskem letu, zmanjšane za davke in prispevke, ki se plačujejo od plače po povprečni stopnji v Republiki Sloveniji. Najvišja pokojninska osnova se tako, kot že po prej veljavnem Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju iz leta 1999⁴ (ZPIZ-1), določi v višini štirikratnika najnižje pokojninske osnove.

Z ZPIZ-2C⁵, ki je bil uveljavljen s 1. 10. 2017 je bilo določeno, da se najnižja pokojninska osnova tudi poveča za odstotek, s katerim so usklajene pokojnine od 1. januarja tekočega koledarskega leta. Višina najnižje pokojninske osnove se nato spreminja v višini in rokih, v katerih se izvajajo uskladitve pokojnin v tekočem koledarskem letu.

Najnižja pokojninska osnova, veljavna od 1. 1. 2021, je znašala 947,67 evra in je ostala enaka do konca leta. Za pokojnine, uveljavljene po ZPIZ-1, pa je skladno s prehodnimi določbami ZPIZ-2 od 1. 1. 2021 znašala 693,69 evra (preračun s faktorjem 0,732).

Tudi najvišja pokojninska osnova se vsako leto na novo določi. Po zakonu je enaka štirikratniku najnižje pokojninske osnove. Najvišja pokojninska osnova, veljavna od 1. 1. do 31. 12. 2021, je znašala 3.790,68 evra in je ostala enaka do konca leta. Za pokojnine, uveljavljene po ZPIZ-1, pa je skladno s prehodnimi določbami ZPIZ-2, od 1. 1. 2021 znašala 2.774,78 evra (preračun s faktorjem 0,732).⁶

Svet zavoda je v mesecu aprilu 2022 sprejel sklep o višini najnižje in najvišje pokojninske osnove za leto 2022. V skladu z ZPIZ-2C se določeni pokojninski osnovi uskladijo v višini in rokih, v katerih se izvajajo uskladitve pokojnin v tekočem koledarskem letu, kar pomeni za 1 odstotek izredne uskladitve in 4,4 odstotka redne uskladitve, obe od 1. januarja 2022. Najnižja pokojninska osnova od 1. 1. 2022 znaša

⁴Uradni list RS, št. 106/99 in nasl.

⁵ Uradni list RS, št. 23/17.

⁶ Ibid.

1024,75 evra. Za pokojnine, uveljavljene po ZPIZ-1, pa je skladno s prehodnimi določbami ZPIZ-2 od 1. 1. 2022 znaša 750,12 evra (preračun s faktorjem 0,732). Najvišja pokojninska osnova, veljavna od 1. 1. 2022 znaša 4.099,00 evra. Za pokojnine, uveljavljene po ZPIZ-1, pa je skladno s prehodnimi določbami ZPIZ-2, od 1. 1. 2021 znaša 3.000,47 evra (preračun s faktorjem 0,732). V primerjavi z letom 2021 je tako najnižja kot najvišja pokojninska osnova višja za 8,1 odstotka višja.

2.1.1 Odmera od najnižje pokojninske osnove za 40 let pokojninske dobe

Po ZPIZ-2 odmerjena starostna pokojnina moškega za 40 let pokojninske dobe od najnižje pokojninske osnove v višini 59,5 odstotka je v letu 2021 znašala 563,86 evra. Od 1. 1. 2022 pa znaša 630,22 evra, kar je za 11,8 odstotka več, ker se je za moške povečal tudi odmerni odstotek na 61,5. Za žensko za 40 let pokojninske dobe v višini 63,5 odstotka je v letu 2021 znašala 601,77 evra, v letu 2022 pa znaša 650,72 evra, kar je za 8,1 odstotka več.

Po ZPIZ-1 odmerjena za enako dolgo pokojninsko dobo moškega v višini 74 odstotkov je v letu 2021 znašala 513,33 evra. Od 1. 1. 2022 pa znaša 551,13 evra, kar je za 7,4 odstotka več, ker se je znižal odmerni odstotek na 73,5. Za žensko pa v višini 82,75 odstotka je v letu 2021 znašala 574,03 evra, v letu 2022 pa znaša 609,47 evra, kar je za 6,2 odstotka več, ker se je odmerni odstotek znižal na 81,25.⁷

Iz primerjave višine pokojnine za 40 let pokojninske dobe odmerjene od najnižje pokojninske osnove izhaja, da so pokojnine odmerjene po ZPIZ-2 bistveno višje od pokojnin odmerjenih po ZPIZ-1, zaradi višjega odmernega odstotka ZPIZ-2, ko je bilo ustavljeno padanje odmernega odstotka, s 1.1.2020 pa na podlagi ZPIZ-2G in od 1. 5. 2021 na podlagi ZPIZ-2I postopen dvig odmernega odstotka in izenačitev višine v letu 2023 za pba spola.

⁷ Ibid.

2.2 Delež starostnih in invalidskih pokojnin, odmerjenih od najnižje pokojninske osnove

Delež starostnih pokojnin, odmerjenih od najnižje pokojninske osnove⁸ v letu 2021 znaša 34,8 odstotka, v letu 2020 znaša 33,8 odstotka in 31,9 odstotka v letu 2019. Delež moških, ki imajo starostno pokojnino odmerjeno od najnižje pokojninske osnove, znaša v letu 2021 29,8 odstotka (28,6 v letu 2020 in 27,2 v letu 2019). Delež žensk pa v letu 2021 znaša 40,7 odstotka (40,9 v letu 2020 in 37,6 v letu 2019). Če primerjamo še z letom 2016, ko je bil skupni delež starostnih pokojnin odmerjen od najnižje pokojninske osnove 25,4 odstotka, delež moških 19 odstotkov in žensk 35,9. V obdobju 2016 do 2021 se je tako delež dvignil iz ene četrtine na dobro tretjino iz 25,4 odstotka na 34,8 odstotkov. Pri moških iz 19 odstotkov na 29,9, pri ženskah pa iz 35,9 odstotka na 40,7.

Delež invalidskih pokojnin, odmerjenih od najnižje pokojninske osnove⁹ v letu 2021 znaša 65,7 odstotka, v letu 2020 znaša 69,5 odstotka in 62,6 odstotka v letu 2019. Delež moških, ki imajo invalidsko pokojnino odmerjeno od najnižje pokojninske osnove, znaša v letu 2021 65,3 odstotka (68,2 v letu 2020 in 58,8 v letu 2019). Delež žensk pa v letu 2021 znaša 66,1 odstotka (71,3 v letu 2020 in 67,4 v letu 2019). Če primerjamo še z letom 2016, ko je bil skupni delež invalidskih pokojnin odmerjen od najnižje pokojninske osnove 57,6 odstotka, delež moških 53,6 odstotkov in žensk 63,9. V obdobju 2016 do 2021 se je tako delež dvignil iz 57,6 odstotka na 65,7. Pri moških iz 53,6 odstotkov na 65,3, pri ženskah pa iz 63,9 odstotka na 66,1.

2.3 Delež starostnih in invalidskih pokojnin, odmerjenih od najvišje pokojninske osnove

Delež starostnih pokojnin, odmerjenih od najvišje pokojninske osnove¹⁰ v letu 2021 znaša 1,5 odstotka, v letu 2020 znaša 1,6 odstotka in 1,7 odstotka v letu 2019. Delež moških, ki imajo starostno pokojnino odmerjeno od najvišje pokojninske osnove, znaša v letu 2021 1,9 odstotka (2,1 v letu 2020 in 2,3 v letu 2019). Delež žensk pa v letu 2021 znaša 1,1 odstotka (0,9 v letu 2020 in 1 v letu 2019). Če primerjamo še z letom 2016, ko je bil skupni delež starostnih pokojnin odmerjen od najvišje

⁸ Letno poročilo 2016, 2019, 2020 in 2021 Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, februar 2017, 2020, 2021 in 2022.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

pokojninske osnove 2 odstotka, delež moških 2,4 odstotkov in žensk 1,5. V obdobju 2016 do 2021 se je tako delež padel iz 2 odstotka na 1,5. Pri moških iz 2,4 odstotkov na 1,9, pri ženskah pa iz 1,5 odstotka na 1,1.

Pri invalidskih pokojninah je delež pokojnin odmerjen od najvišje pokojninske osnove¹¹ zelo nizek, skupni se giblje med 0,2 do 0,3 odstotka, pri moških med 0,1 do 0,3 odstotka, pri ženskah pa od 0,2 do 0,4 odstotka.

V letu 2021 je imel samo en moški in dve ženski odmero invalidske pokojnine od najvišje pokojninske osnove.

2.4 Delež socialnih korektivov v starostni pokojnini odmerjeni od najnižje pokojninske osnove za 40 let pokojninske dobe

Institut odmere pokojnine od najnižje pokojninske osnove je najpomembnejši socialni element oziroma socialni korektiv v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Za zavarovanca, ki je imel minimalno plačo in so se mu prispevki plačevali od najnižje določene osnove in je dejanska pokojninska osnova odmerjena v višini 720 evrov, predstavlja odmera pokojnine od najnižje pokojninske osnove velik del tako odmerjene pokojnine, za katerega niso bili plačani prispevki, več kot eno četrtno.

Višina starostne pokojnine za 40 let pokojninske dobe odmerjene od dejanske pokojninske osnove 720 evrov, ki v letu 2021 znaša za moškega le 428 evrov, od najnižje pokojninske osnove 947,73 evrov pa za 134 evrov višja in znaša 564 evrov (31,8 odstotkov višja), za žensko le 457 evrov od najnižje pokojninske osnove pa za 144 evrov višja in znaša 601 evrov (31,5 odstotkov višja).

Starostna pokojnina za 40 let pokojninske dobe pa se izplačuje v višini zagotovljene pokojnine, ki je od 1.5. 2021 znašala 620 evrov, kar pomeni za moške kar 44,9 odstotka višjo pokojnino od dejanske in za ženske 35,7 odstotkov. Delež socialnega korektiva 620 evrov je za moškega kar 31 odstotkov (192 evrov), za žensko pa 26,3 odstotka (163 evrov).

¹¹ Ibid.

Zaradi zagotovljene pokojnine je delež socialnega korektiva pri starostni pokojnini z doseženimi 40 leti pokojninske dobe najvišji. Pri doseženi pokojninski dobi manjši od 40 let, je delež socialnega korektiva v višini pokojnine odmerjene od najnižje pokojninske osnove za upokojence, ki so se jim je celotno obdobje zavarovanja plačevali prispevki od najnižje zavarovalne osnove v višini 60 odstotkov povprečne plače, v višini 24 odstotkov. Zaradi nižjih odmernih odstotkov pri moških, je pri njih delež socialnega korektiva še višji kot pri ženskah. Po ZPIZ-21 bo višina odmernih odstotkov z letom 2023 enaka za oba spola.

Zgoraj navedeni izračun je delan pod predpostavko, da je za celotno obdobje zavarovanja enak način plačevanja prispevkov od najnižje zavarovalne osnove, ki znaša 60 odstotkov povprečne plače. V predhodnih obdobjih pa so se najnižje zavarovalne osnove za plačevanje prispevkov določale v posameznih obdobjih različno in so bile te najnižje zavarovalne osnove še nižje od sedanje, kar pomeni, da je delež socialnega korektiva v starostni pokojnini še bistveno večji.

Dejanska pokojninska osnova za osebo, ki je celotno obdobje zavarovanja plačevala prispevke za socialno varnost od zneska najnižje predpisane osnove za plačilo prispevkov za socialno varnost za osebe v delovnem razmerju, predstavlja 24-letno povprečje iz let 1997-2020 v višini 553,68 evrov.

Starostna pokojnina, odmerjena od dejanske pokojninske osnove 553,68 evrov za 40 let pokojninske dobe, bi v letu 2021 znašala: za moškega, ki se mu v prehodnem obdobju leta 2021 pokojnina odmeri v višini 59,5 odstotkov, 337,67 evrov, za žensko, ki se jih pokojnina odmeri v višini 63,5 odstotkov pa 360,37 evrov.

Razlika med zneskom zagotovljene pokojnine, ki od 1. 5. 2021 znaša 620,00 evrov in zneskom pokojnine, odmerjene od dejanske pokojninske osnove, bi za osebo, ki je celotno obdobje zavarovanja plačevala prispevke za socialno varnost od zneska najnižje predpisane osnove za plačilo prispevkov za socialno varnost za osebe v delovnem razmerju v skupnem znesku znašala: za moškega v letu 2021 282,33 evrov (delež socialnega korektiva v pokojnini znaša 45,5 odstotka), za žensko pa 259,63 evrov (delež socialnega korektiva v pokojnini znaša 41,9 odstotka). V takih primerih je težko govoriti, da je pokojnina odraz plačnih prispevkov in dolžine obdobja plačevanja z elementi solidarnosti, ker je element solidarnosti izredno visok. Bolj pravilno bi bilo opredeliti, da je pokojnina moškega sestavljena iz 338 evrov

pokojnine (54,5 odstotkov), za katero so bili prispevki plačani in iz 282 evrov pokojnine (45,5 odstotkov), za katero prispevki niso bili plačani. Nedvomno pa to pomeni, da so socialni korektivi v sistemu obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja bistveno previsoki in se na ta način odstopa od temeljnih načel sistema.

Pri doseženi pokojninski dobi manjši od 40 let, je delež socialnega korektiva v višini pokojnine odmerjene od najnižje pokojninske osnove za upokoјence, ki so se jim je celotno obdobje zavarovanja plačevali prispevki od najnižje osnove, v višini dobrih 40 odstotkov.

3 Zagotovljena pokojnina

V letu 2017 je prišlo do pobude za zagotovljeno pokojnino, da bi morala biti višina pokojnine za 40 let dela višja od cenzusa za varstveni dodatek, saj je bil za moškega znesek pokojnine odmerjene od najnižje pokojninske osnove za 40 let pokojninske dobe brez dokupa v višini 456,37 evrov, nižji od cenzusa za varstveni dodatek, ki je znašal 470,76 evrov (Papež, 2021, str. 1024). Da so morali upokoјenci po 40 letih dela iskali pomoč še na centrih za socialno delo za pridobitev varstvenega dodatka je bilo neustrezno. Predlog ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ), ki je bil sprejet z ZPIZ-2C pa je pomenil, da je prišla zagotovljena pokojnina v poštev za bistveno več žensk kot moških (Papež, 2021, str. 1024) iz razloga, da se je samo pri moških upoštevalo 40 let pokojninske dobe, pri ženskah pa pokojninska doba od 35 do 40 let, v odvisnosti od pogojev, ki so veljali v različnih obdobjih, za pridobitev pravice do starostne pokojnine pri najnižji starosti oziroma do 1992 starost ni bila potrebna (morda bolj razumljivo, pri tako imenovani polni pokojninski dobi).

Z ZPIZ-2C je bilo tudi določeno, kar je najbolj sprejemljivo, da se znesek zagotovljene pokojnine usklajuje na način in v rokih kot se usklajujejo pokojnine.

Tako so po ZPIZ-2C od 1.10.2017 prejeli zagotovljeno pokojnino v višini 500 evrov prejemniki starostne in invalidske pokojnine z doseženo tako imenovano polno pokojninsko dobo pri pravici do starostne pokojnine in pri invalidski, ki je bila na podlagi dosežene pokojninske dobe samostojno ali skupaj s prišteto dobo oziroma do leta 2000 skupaj z dodatkom na invalidnost, odmerjena v višini odstotka za tako imenovano polno pokojninsko dobo (Papež, 2021, str. 1025).

Skupnih prejemnikov zagotovljene pokojnine je bilo ob njeni uveljavitvi dobrih 52.600 (18.600 moških in 34.000 žensk), od tega starostne približno 45.100 (16.000 moških in 29.100 žensk) in približno 7.500 invalidskih pokojnin (2.600 moških in 4.900 žensk).

Novela ZPIZ-2I je na novo določila tudi znesek zagotovljene pokojnine. Ta je v obdobju od 1. 1. 2021 do 30. 4. 2021 znašal 581,05 evra in jo je prejemale približno 57 tisoč upravičencev. Od 1. 5. 2021 pa je bil določen v višini 620,00 evra, naprej pa se usklajuje enako kot pokojnine. V obdobju od 1. 1. 2021 do 30. 4. 2021 izplačilo zagotovljene pokojnine ni bilo aktualno za ženske, ki so imele najmanj 40 let pokojninske dobe in so se upokojile po ZPIZ-2, ker je njihova pokojnina, odmerjena od najnižje pokojninske osnove, znašala 601,77 evra. Število upravičencev, ki so dodatno pridobili pravico do izplačila pokojnine v višini zneska zagotovljene pokojnine na podlagi ZPIZ-2I¹² (pred tem je njihova pokojnina znašala med 581,05 in 619,99 evra) je 30.253 (28.428 uživalcev starostne pokojnine in 1.825 uživalcev invalidske pokojnine). Do zagotovljene pokojnine je bilo v decembru 2021 upravičenih 88.663 uživalcev od tega 79.263 uživalcev starostne pokojnine in 9.400 uživalcev invalidske pokojnine.

Tudi z ZPIZ-2I se ohranja ureditev, da do zagotovljene pokojnine niso upravičeni prejemniki pokojnine, ki so bili v pretežni meri zavarovani za ožji obseg pravic in taka ureditev se razširja tudi na novo ureditev zagotovljenega zneska invalidske pokojnine.

3.1 Primerjava zagotovljene pokojnine, cenusa za varstveni dodatek in višine starostne pokojnine za 40 let pokojninske dobe brez dokupa, odmerjene od najnižje pokojninske osnove

Iz naslednjih podatkov je razvidno, kakšna je bila višina zagotovljene pokojnine od uveljavitve 1.10.2017 dalje, v primerjavi z višino cenusa za varstveni dodatek za samsko osebo. Zagotovljena pokojnina je bila ob uveljavitvi višja za 6,2 odstotka od cenusa za varstveni dodatek in to samo osem mesecev, to je od uveljavitve pa do 31.5.2018, ko se je cenzus za varstveni dodatek povišal za 18,7 odstotka. Tako je bil višji od zagotovljene pokojnine kar za 9,6 odstotka. V letu 2019 za 9,8 odstotka, v letu 2020 za 4,3 odstotka, v letu 2021 do 30.4. za 1,7 odstotka. Od uveljavitve ZPIZ-

¹² Uradni list RS, št. 51/21

2I s 1.5.2021 pa je višina zagotovljene pokojnine višja za 4,9 odstotka od cenzusa za varstveni dodatek (Papež, 2021, str.1025 in 1026). Po uskladitvi zagotovljene pokojnine v višini izredne uskladitve v januarju 2022 za 1 odstotek in redne februarске uskladitve za 4,4 odstotka, pa sedaj znaša zagotovljena pokojnina 653,75 evra, kar pomeni, da je od 1. 1. 2022 višja od cenzusa za varstveni dodatek za 10,6 odstotka.

Zanimiva je tudi primerjava odmere pokojnine za 40 let pokojninske dobe (ženske imajo pogoj 40 let od leta 2018 dalje), z višino cenzusa za varstveni dodatek in odmerjeno starostno pokojnino za doseženih 40 let pokojninske dobe brez dokupa. Moški je imel leta 2017, pred uvedbo zagotovljene pokojnine, za 40 let pokojninske dobe brez dokupa nižjo pokojnino za 3,2 odstotka od cenzusa za varstveni dodatek (v letu 2018 kar za 17,8 odstotka, v letu 2019 za celo 18,5 odstotka, v letu 2000 za 10,7 odstotka in v letu 2021 za 4,8 odstotke). Ženske upokojene od leta 2017 imajo za 40 let dobe zaradi višjega odmernega odstotka od moških vseskozi višjo starostno pokojnino od zagotovljene pokojnine (v letu 2017 zanemarljivo, v letu 2021 do 30. 4. pa za 3,6 odstotka). Za ženske je tako prišla v poštev zagotovljena pokojnina, če so se upokojile v preteklih letih, ko so bile poleg manj ugodne najnižje pokojninske osnove, ki se vsako koledarsko leto določi na novo, imele nižji pogoj pokojninske dobe in to od 35 do 39 let in 8 mesecev, leta 2017 pa se je za ženske v prehodnem obdobju tudi znižal odmerni odstotek (npr. za 40 let pokojninske dobe iz 64,25 na 63,5) (Papež, 2021, str. 1026).

Od 1.5.2021 dalje pa je prišla v poštev zagotovljena pokojnina tudi za vse ženske, ki so se upokojile s 40 leti pokojninske dobe brez dokupa in so imele tako višjo starostno pokojnino odmerjeno od najnižje pokojninske osnove od zagotovljene pokojnine (Papež, 2021, str. 1026).

Če ne bi prišlo do zvišanja zagotovljene pokojnine po ZPIZ-2I od 1.5.2021 dalje, bi tudi moški, ko bi bil odmerni odstotek za 40 let dobe v višini 61,5, imeli starostno pokojnino odmerjeno od najnižje pokojninske osnove, višjo od zagotovljene pokojnine, kar bi pomenilo, da za nove upokojence zagotovljena pokojnina ne bi imela več učinka. Z dvigom zagotovljene pokojnine na znesek 620 evrov pa to pomeni, npr. za ženske upokojene v letu 2021 za 3 odstotke, moške pa za skoraj 10 odstotkov višji znesek kot znaša pokojnina odmerjena od najnižje pokojninske osnove za 40 let dobe ((Papež, 2021, str. 1026) (v različnih obdobjih: pokojninske

dobe, delovne dobe in sedaj pokojninske dobe brez dokupa). V letu 2022 upokojenim ženskam, ki jim je starostna pokojnina odmerjena za 40 let pokojninske dobe, pa pomeni zagotovljena pokojnina le še 3 evre višjo pokojnino od pokojnine odmerjene od najnižje pokojninske osnove, ker se najnižja pokojninska osnova vsako leto določi na novo in se v tem letu usklajuje tako kot pokojnine. Za moške upokojene v letu 2022 je razlika 23 evrov, ker je odmerni odstotek v višini 61,5 za 40 let pokojninske dobe v letu 2022 nižji kot za ženske, ki znaša 63,5,

Tabela 1: Zneski zagotovljene pokojnine, cenusa za varstveni dodatek in odmera pokojnine od najnižje pokojninske osnove za 40 let pokojninske dobe za moške in ženske 1. 10.2017 do 2022

1.10.2017	Zagotovljena pokojnina 500,00	2017	Cenzus za varstveni dodatek 470,76	2017	MOŠKI 40 let od NPO	ŽENSKE 40 let od NPO
					456,37	500,70
2018	516,62	2018 do 31.5. od 1.6.	476,87 566,02	2018	480,60	533,07
2019	538,53	2019 od 1.8.	591,20	2019	498,84	553,30
2020	566,88	2020	591,20	2020	533,98	579,62
2021 do 30.4. od 1.5.	581,05 620,00	2021	591,20	2021	563,86	601,77
2022	653,75	2022	591,20	2022	630,22 ¹³	650,72 ¹⁴

Zagotovljeno pokojnino 653,75 evrov dobijo vsi, ki so se jim plačevali prispevki od najnižje zavarovalne osnove, pa do osnove 1511 evrov za ženske, ter moški do 1612, evrov (če vzamemo primerjalno osnove iz leta 2021) in seveda ob izpolnjevanju pogojev za pridobitev zagotovljene pokojnine. Izračuni so pripravljene na podlagi povprečne stopnje davkov in prispevkov. Upokojenci, ki so bili pretežni del zavarovani za ožji obseg pravic, nimajo pravice do zagotovljene pokojnine (Papež, 2021, str. 1027).

¹³ Znesek pokojnine z upoštevanjem najnižje pokojninske osnove iz leta 2022 v višini 1.024,75 evrov, odmerni odstotek v višini 61,5

¹⁴ Znesek pokojnine z upoštevanjem najnižje pokojninske osnove iz leta 2022 v višini 1.024,75 evrov, odmerni odstotek v višini 63,5.

4 ZPIZ-2I in ZPIZ-2M odmera vdovske in družinske pokojnine ter nadomestil iz invalidskega zavarovanja

Bistvena sprememba je tudi črtanje določbe, da se znesek zagotovljene pokojnine ne upošteva pri določanju osnove za odmero vdovske oziroma družinske pokojnine in pri odmeri nadomestil iz invalidskega zavarovanja. Namen črtanja je v tem, da se tudi prejemnikom družinske in vdovske pokojnine zagotovi višja socialna varnost, če je bil preminuli prejemnik zagotovljene pokojnine, vendar pa gre v tem primeru za nove upravičence do teh pravic, torej za tiste, ki bodo te pravice pridobili po 1. 5. 2021. Z ZPIZ-2I je tudi določeno, da se pri odmeri vdovske in družinske pokojnine oziroma nadomestil iz invalidskega zavarovanja upošteva tudi zagotovljen znesek invalidske pokojnine, ki je na novo uveden.

Z ZPIZ-2M, ki je bil sprejet v Državnem zboru 22. 2. 2022 pa je določeno, da se pri odmeri vdovske in družinske pokojnine ter nadomestil iz invalidskega zavarovanja uveljavljenih pred 1. 5. 2021 upošteva osnova v višini zagotovljene pokojnine ali v višini zagotovljenega zneska invalidske pokojnine, do katerega bi bil upravičen po 1.5.2022, če ne bi umrl.

»V zvezi s predlagano novo odmero vdovskih in družinskih pokojnin je treba že uvodoma izpostaviti, da so pravice iz obveznega zavarovanja neodtujljive osebne pravice, izjema velja za vdovsko in družinsko pokojnino, a le v primeru, če je bil zavezanec oziroma uživalec pokojnine družinske člane dolžan preživljati (prim. 53. in 56. člen ZPIZ-2). Glede na potek časa je treba preveriti tudi ta element.

Predvsem pa je treba opozoriti, da predlagane rešitve teh členov ne upoštevajo določb 60. člena ZPIZ-2, po katerem je osnova za odmero vdovske ali družinske pokojnine tista pokojnina, do katere je bil uživalec upravičen ob smrti (prva alineja prvega odstavka 60. člena ZPIZ-2). Določbi prvih odstavkov obeh členov namreč govorita o pokojnini, do katere bi bil umrli (pokojni) upravičen, če ne bi umrl. To pomeni, da se posega v temeljne elemente pokojninskega sistema, kar pomeni kršitev načela pravne države iz 2. člena Ustave RS¹⁵, hkrati pa retroaktivno učinkovanje zakona, ki ga Ustava RS prepoveduje v 155. členu. Zakonodajno gradivo ne navaja elementov, na podlagi katerih bi bil tak odstop ustavno pravno dopusten.« (Mnenje

¹⁵ Uradni list RS, št. 33/91-I

Zakonodajno-pravne službe o predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, skrajšani postopek, EPA 2038-VIII, 2021, str. 7).

Sprejeta določba bo prišla v poštev za dobrih 21 tisoč upravičencev in zavod bo po uradni dolžnosti na novo odmeril vdovsko ali družinsko pokojnino ali nadomestilo iz invalidskega zavarovanja.

5 Najnižja pokojnina z ZPIZ-2I

Z ZPIZ-2I se spreminja sama ureditev najnižje pokojnine, in sicer na način, da se najnižja pokojnina ne določi več kot odmera v odstotku od najnižje pokojninske osnove, temveč se določi v znesku, ki se v letu 2021 določi v višini 29,5 odstotkov najnižje pokojninske osnove, potem pa se ta znesek usklajuje enako kot pokojnine. Za vsako naslednje leto Svet Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije sprejme usklajeni znesek najnižje pokojnine, ki se ga objavi v Uradnem listu RS. Namesto najnižje pokojnine, ki je do takrat znašala v višini od 229 do 260 evrov, odvisno od leta upokojitve, od 1. maja 2021, ko se je začel uporabljati ZPIZ-2I, vsem upravičencem do najnižje pokojnine pripada v višini 279,56 evra. S takim načinom se zagotovi, da bodo vsi posamezniki, ki prejemaajo najnižjo pokojnino, prejeli enak znesek in najnižja pokojnina ne bo več odvisna od leta, v katerem je bila pokojnina odmerjena. Znesek 279,56 evrov pa se bo usklajeval na enak način kot pokojnine in upravičencem izplačeval v usklajenem znesku, ki bo enak, ne glede na to, v katerem koledarskem letu so se ali se bodo posamezniki upokojili. Dosedanja ureditev najnižje pokojnine je določala, da se upravičencem prizna pokojnina v višini najnižje pokojnine, ki jo vsako leto na novo določi Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (nadalje: zavod) in se veže na vsakokratno višino najnižje pokojninske osnove v letu uveljavitve. Vsi upravičenci v posameznem letu so imeli enako odmero najnižje pokojnine, vendar pa ta odmera ni bila enaka odmeri upravičencev do najnižje pokojnine v kasnejših letih, saj se je prvim priznana najnižja pokojnina usklajevala, drugim pa je bila najnižja pokojnina odmerjena na novo v odvisnosti od najnižje pokojninske osnove v letu, ko so uveljavili pokojnino, ki je vezana na povprečno plačo in ne na usklajevanje pokojnin. Z ZPIZ-2I se zagotavlja za vse upravičence enaka višina najnižje pokojnine, pri čemer pa odstotek za to odmero ostane enak, kot je bil določen po poteku prehodnih obdobj. Najnižja pokojnina je tako že v letu 2021 prišla na raven, kakršna bi bila sicer po poteku prehodnih obdobj 29,5 odstotka. Tako se je najnižja pokojnina zvišala za približno

od 20 do 50 evrov, v primerjavi z zneski iz spodnje tabele (kjer so prikazani usklajeni zneski najnižje pokojnine za januar 2021 po letih uveljavitve pravice do pokojnine do leta 2020¹⁶) in zneskom najnižje pokojnine za leto 2021 v višini 260,61 evra.

V mesecu decembru 2021 je bilo 8.080 uživalcev najnižje pokojnine v višini 279,56 evra. Z uskladitvijo v letu 2022 za 1 in 4,4 odstotka pa znaša najnižja pokojnina 294,78 evra.

5.1 ZPIZ-2I sprejem amandmaja v drugi obravnavi v zvezi z najnižjo pokojnino

Pri postopku sprejemanja ZPIZ-2I je prišlo v drugi obravnavi do sprejema amandmaja, da imajo uživalci, ki so pridobili pravico do starostne, predčasne ali invalidske pokojnine, zagotovljeno najnižjo pokojnino v višini kratkoročnih minimalnih življenjskih stroškov, ki po izračunih Inštituta za ekonomske raziskave iz leta 2017 znašajo 442 evrov¹⁷. Po sedaj veljavnem sistemu se najnižja pokojnina za upokojene v letu 2021 zagotavlja v višini 27,5 odstotkov najnižje pokojninske osnove. Višina najnižjih pokojnin je odvisna od leta upokojitve in z januarsko uskladitvijo zanaša v letu 2021 med 229 in 260 evri¹⁸.

5.2 Nevarnost za rušenje sistema

Treba je opozoriti, da je takšna predlagana ureditev po drugi obravnavi predloga ZPIZ-2I predstavljala nesorazmeren dvig najnižje pokojnine in pomeni grob poseg ter rušenje obstoječega sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Na ta način bi se porušila temeljna načela v pokojninskem sistemu, saj

¹⁶

Leto uveljavitve pravice	Usklajen znesek najnižje pokojnine januarja 2021 (v EUR)
do 2012	229,48
2013	234,34
2014	235,68
2015	237,67
2016	236,89
2017	240,85
2018	245,47
2019	244,43
2020	252,61

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

mora imeti pokojninski sistem temelje v zavarovanju, zato morajo biti pravice odmerjene v odvisnosti od obdobja vključenosti, od predhodnega plačila prispevkov ter višine le-teh. Predlagan dvig najnižjih pokojnin na 442 eur je nesorazmeren, in bistveno posega v razmerja med posamezniki, ki so v sedaj veljavnem pokojninskem sistemu vzpostavljena. Tak predlog tako izenačuje posameznike, ki so delali in plačevali prispevke za 15 let, s posamezniki, ki so bili vključeni v zavarovanje približno 27 let in 6 mesecev (za ženske), oziroma približno 30 let (če gre za moške). Opozoriti je potrebno, da bi razlika med pokojnino, ki je odmerjena od najnižje pokojninske osnove za 15 let in med zagotovljeno pokojnino za 40 let pokojninske dobe znašala le 171 eur (primerjalno s 613 evri) in le 61 evrov razlike med 15 ni 35 leti pokojninske dobe. Takšen predlog lahko povzroči bojazen, da zavarovanci ne bodo stimulirani v ostajanju v zavarovanju oziroma ne bodo imeli nobenega interesa po vztrajanju v zavarovanju, saj na ta način ne bodo imeli višjih pokojnin (Papež, 2021, str. 1027 in 1028).

Opozoriti je treba, da je vezava višine najnižje pokojnine ter zagotovljene pokojnine v pokojninskem sistemu na institut kratkoročnih minimalnih življenjskih stroškov in minimalnih življenjskih stroškov, ki sta kot instituta socialno varstvenih prejemkov neprimerna, predvsem pa v taki obliki, kot je sedaj določena z amandmajem stranke Levica, neustrezna (Papež, 2021, str. 1028).

Ureditev, ki je bila določena s predlogom amandmaja, bi porušila torej osnovna načela pokojninskega zavarovanja, saj bi v veliki večini prednjačilo načelo solidarnosti, pred zavarovalnim načelom. Pri upokojencu, ki je imel ves čas plačane prispevke od najnižje zavarovalne osnove za 15 let zavarovanja, bi delež pokojnine od plačanih prispevkov znašal približno 200 eur, ves ostali del, torej vse do 442 evrov, kar bi po novem znašala najnižja pokojnina, pa pomeni socialni korektiv v višini 55. odstotkov prejemka, kjer ne bi mogli več govoriti o pokojnini, ki je tudi pri najnižjih v večini odraz plačanih prispevkov ampak o pokojnini in socialnem prejemku. Pokojnina je ekonomska kategorija z elementi solidarnosti, ki jih je v sistemu veliko. S tem amandmajem se rušijo že uveljavljene aktivnosti z zadnjimi reformami sistemov socialne varnosti, ko se je pokojninski sistem deloma očistili pravic, ki niso imele podlage v plačanih prispevkih (varstveni dodatek, državne pokojnine itd.). Pri varstvenem dodatku pa se je preverjalo premoženjsko stanje posameznika in njegovih družinskih članov v okviru določenega cenzusa in višina varstvenega dodatka je bila vezana na doseženo pokojninsko dobo. Pri sprejetem

amandmaju pa bi dali socialni korektiv vsem ne glede na premoženjsko stanje (Papež, 2021, str. 1028 in 1029).

Že iz navedenega izhaja, a je potrebno še enkrat poudariti, da se v sistemu obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ne sme reševati socialnovarstvena politika v državi ter da ta sprejeti amandma pomeni grob poseg v obstoječi sistem in rušenje le tega, kar pa je zelo škodljivo, tako za sedanje kot bodoče generacije upokojencev (Papež, 2021, str. 1029).

5.3 Aktivnosti za preprečitev rušenja sistema in tretja obravnava ZPIZ-2I z amandmaji koalicije in stranke Desus

Od sprejetja amandmaja Levice so potekale aktivnosti za preprečitev rušenja obstoječega sistema, kjer je bil aktiven tudi zavod, saj je bila sklicana tudi »izredna seja« Sveta zavoda, kjer je bil sprejet naslednji sklep¹⁹:« Svet zavoda nasprotuje posegom v sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki pomenijo rušenje temeljnih načel sistema. Socialna politika naj se ne rešuje v okviru sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja.«

Prizadevanja za ohranitev sistema so potekala tako v koaliciji kot pri ZDUS-u. Seveda gre za občutljivo področje, ko se razpravlja o najnižjih pokojninah, ki se jih rado izrablja tudi v populistične namene, kar ta amandma Levice vsekakor je, žal, tudi za ceno rušenja pomembnega sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja za sedanje prejemnike, tiste, ki vplačujejo vanj, in vse, ki se bodo vanj šele vključili (Papež, 2021, str. 1029).

Državni zbor je dne 23. 3. 2021 opravil tretjo obravnavo Predloga ZPIZ-2I. Koalicija skupaj z Desusom je pred tretjo obravnavo vložila amandmaje, ki preprečujejo grob poseg, rušenje, demontažo sistema. Z vloženi in na srečo sprejetimi amandmaji, kjer se je na koncu le pokazal razum in odgovornost večine poslancev, je sprejeta tudi ustrezna rešitev za dvig in izenačitev najnižje predčasne, starostne in invalidske pokojnine ne glede na leto upokojitve, v obsegu med 20 in 50 evrov (kar pomeni dvig med 7 in 22 odstotkov, v odvisnosti od leta upokojitve), ki ne ruši sistema, a vseeno pomeni velik dvig najnižje pokojnine (Papež, 2021, str.

¹⁹ 23. seja Sveta zavoda z dne 17.3.2021

1029). Najnižja pokojnina je zagotovljena v znesku, ki se določi v letu 2021 v višini 29,5 % najnižje pokojninske osnove (kar znese 279,56 evra).

6 ZPIZ-2I uvedba novega zagotavljenega zneska invalidske pokojnine

Na predlog Državnega sveta je bil na pristojnem odboru Državnega zbora sprejet amandma s strani Državnega sveta za določitev nove višine invalidske pokojnine. Prejemnikom invalidske pokojnine, ki je nižja od najnižjega zneska, ki se v letu 2021 določi v višini 41 odstotkov najnižje pokojninske osnove (kar znese 388,54 evra), je bil konec maja 2021 izplačan zagotovljeni znesek invalidske pokojnine. Znesek se določi v odstotku, določenem za najnižjo odmero invalidske pokojnine od najnižje pokojninske osnove po poteku prehodnih obdobj. Ta znesek pa se usklajuje v rokih in na način, kot je predpisano za pokojnine, kar je urejeno v predlaganem sedmem odstavku 39. člena ZPIZ-2.

V decembru 2021 je zagotovljeni znesek invalidske pokojnine v višini 388,54 evra prejelo 10.904 uživalcev. Po izredni uskladitvi v mesecu januarju za 1 odstotek in redni uskladitvi v mesecu februarju 2022 za 4,4 odstotka, znaša zagotovljeni znesek invalidske pokojnine 409,70 evrov.

7 ZPIZ-2M določitev nove višine pokojnine za kmečke zavarovance

ZPIZ-2M s 6. členom uvaja novo najnižjo višino pokojnine za zavarovance, ki so bili pretežni del zavarovalne dobe zavarovani za ožji obseg pravic iz naslova opravljanja kmetijske dejavnosti in so dopolnili pokojninsko dobo v enaki višini, kot je predpisana višina pokojninske dobe brez dokupa za pridobitev pravice do starostne pokojnine pri najnižji starosti. Tem zavarovancem se pokojnina odmeri brez upoštevanja določb o najnižji pokojninski osnovi iz prvega odstavka 36. člena zakona, izplačuje pa se najmanj v znesku iz četrtega odstavka 39. člena ZPIZ-2.

To pomeni, da bodo imeli ti zavarovanci izplačilo pokojnine v višini, kot je bila uvedena z ZPIZ-2I nova višina zagotavljenega zneska invalidske pokojnine v višini 41 odstotkov najnižje pokojninske osnove v letu 2021, in se kasneje usklajuje kot pokojnine. Ta znesek sedaj znaša 409,70 evrov (uskladitev za 1 in 4,4 odstotka). V ZPIZ-2M je določeno, da velja novi najnižji znesek tudi za uživalce starostne ali invalidske pokojnine, ki se jim je pokojnina odmerila z upoštevanjem pretežnosti

zavarovanja za ožji obseg pravic iz naslova opravljanja kmetijske dejavnosti ter so dopolnili pogoj pokojninske dobe oziroma pokojninske dobe brez dokupa, kot je bil po takrat veljavnem predpisu predpisan za pridobitev pravice do starostne pokojnine pri najnižji starosti ali brez pogoja starosti, če ta ni bil predpisan. Ti uživalci lahko vložijo zahtevo za ponovno odmero pokojnine v višini zagotovljene najnižje pokojnine, ta pa je določena v četrtem odstavku 39. člena ZPIZ-2. Ta možnost pa velja tudi za uživalce vdovske ali družinske pokojnine.

Že pred vložitvijo predloga sprememb in dopolnitev ZPIZ-2 v mesecu juliju 2021, je bila dana taka pobuda s strani Komisije Državnega sveta za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, na katero je zavod 12. 5. 2021 na MDDSZ posredoval pojasnilo z nestrinjanjem s tako pobudo, kar pomeni, da se zavod tudi ne strinja z rešitvijo v ZPIZ-2M, ki bo sicer veljala za približno tristo upravičencev. V pojasnilu je bilo poleg statističnih podatkov navedeno sledeče:

»Zavod je skrbno proučil navedbe in utemeljitve pobude Komisije Državnega sveta za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano glede zvišanja pokojnin iz ožjega obsega ter da se s pobudo ne strinja. Posebej je opozoril, da nasprotuje vse bolj pogostim parcialnim posegom, ki želijo določeni skupini zavarovancev zvišati pravice iz pokojninskega sistema, pri čemer pa se ne sledi temeljnemu načelom pokojninskega sistema.

Kot je zavod že večkrat pojasnil, je naš pokojninski sistem, sistem socialnega zavarovanja, kar pomeni, da so pravice, ki se iz zavarovanja priznavajo, vezane na obdobje zavarovanja ter na višino zavarovalnih osnov, od katere so bili plačani prispevki, saj je od višine le-teh praviloma odvisna tudi višina pravice.

V zvezi z vključitvijo oseb, ki opravljajo kmetijsko dejavnost, v obvezno zavarovanje je potrebno najprej izpostaviti, da so kmetje že v sedaj veljavnem pokojninskem sistemu deležni posebne obravnave. Vedno so veljali za posebno ranljivo skupino zavarovancev, ki jim je, za razliko od obveznosti delavcev in samozaposlenih ter drugih zavarovalnih podlag, zakon omogočal določene izjeme, manjše obveznosti ter privilegije.

Z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list SRS, št. 27/1983, s spremembami), ki je stopil v veljavo s 1. januarjem 1984, se je zavarovanje kmetov prvič uredilo znotraj sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja, pri tem pa je omogočilo izbiro obsega zavarovanja (širši ali ožji obseg pravic). Kmetje, ki so se v obvezno zavarovanje vključili prostovoljno, so imeli z višino zavarovalnih osnov možnost izbire med širšim in ožjim obsegom pravic. Če so bili posamezniki tekom zavarovanja zavarovani tako za ožji kot tudi za širši obseg pravic, se pri ugotavljanju upravičenosti do pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja upošteva t. i. pretežnost zavarovanja. Če so bili zavarovanci zavarovani v pretežni meri za ožji obseg pravic, imajo zgolj pravice, ki jih na tej podlagi lahko pridobijo. Ti zavarovanci so bili ob vključitvi v zavarovanje o obsegu zavarovanja vedno dobro seznanjeni, predvsem pa je potrebno opozoriti na razmerje med tem, kakšno višino sredstev tekom aktivne dobe so v pokojninsko blagajno te osebe prispevale in kakšne pravice ter zneske so imele v pokojninskem sistemu zagotovljene ob upokojitvi. V zvezi s samim plačilom prispevkov pa še pojasnujemo, da so bili prispevki za ožji obseg pravic odmerjeni od bistveno nižjih zavarovalnih osnov kot pa prispevki za širši obseg pravic. Izračuni kažejo, da so zavarovanci, ki so bili ves čas vključeni v zavarovanje za ožji obseg pravic iz naslova opravljanja kmetijske dejavnosti in so dopolnili polno pokojninsko dobo, v sistem pokojninskega zavarovanja vplačevali prispevke od zajamčene plače, kar pomeni, da bi njihova pokojninska osnova, na podlagi vplačanih prispevkov od te višine zavarovalnih osnov znašala zgolj 220,63 evrov, pokojnina odmerjena za dopoljenih 40 let pokojninske dobe od takšne osnove pa bi v letu 2021 znašala le 134,56 eura (ob upoštevanju tudi uskladitve pokojnin v višini 2,5 odstotka). Glede na to, da se bo s 1. 5. 2021 začel uporabljati ZPIZ-2I, ki v spremenjenem 39. členu ZPIZ-2 na novo določa višino najnižje pokojnine v znesku 279,56 eura, prejemale pa jo bodo tudi prejemniki pokojnin, ki so bili pretežno zavarovani za ožji obseg, lahko izpostavimo, do kakšnega socialnega korektiva bodo upravičeni kmečki zavarovanci. Če je bil kmečki zavarovanec v celotnem obdobju za izračun pokojninske osnove zavarovan za ožji obseg pravic, in ima zgolj 15 let zavarovalne dobe, bi njegova pokojnina brez socialnega korektiva znašala okrog 65 evrov. V primeru, da gre za zavarovanca, ki ima 40 let pokojninske dobe, bo torej njegova pokojnina za več kot 140 evrov višja od dejanskega zneska njegove pokojnine (134,56 evra). Pri zavarovancu, ki bi dosegel zgolj 15 let zavarovalne dobe pa bo najnižja pokojnina, ki predstavlja socialni korektiv (279,56 evra), za več kot 214 evrov višja od zneska njegove dejanske pokojnine (65 evrov). Tako bi želeli opozoriti, da že sedaj veljavni sistem prejemnikom pokojnin, ki so jim

pravice priznane za ožji obseg, prinaša nekaterim od 2-krat do 4-krat višje pokojnine, kot bi jih prejeli, če ta socialni korektiv sploh ne bi obstajal. Poleg tega pa je potrebno opozoriti, da predlagani dvig zneska pokojnin za ožji obseg ne bi bil pravičen do tistih kmečkih zavarovancev, ki so bili vključeni v zavarovanje v širšem obsegu, in so plačevali prispevke zavarovanca v višini kot delavci v delavnem razmerju (plačevali so za več kot 5-krat višje prispevke od kmečkih zavarovancev za ožji obseg). Če je bil kmečki zavarovanec v celotnem obdobju za izračun pokojninske osnove zavarovan za širši obseg pravic, in ima 40 let pokojninske dobe, bi njegova pokojnina brez socialnega korektiva znašala okrog 428 evrov, s 1.5.2021 bo takšen zavarovanec upravičen do 620 evrov pokojnine, kar pomeni, da bo v tem primeru deležen okrog 192 evrov socialnega korektiva, kar je primerljivo z zavarovancem za ožji obseg. V primeru, da pa gre za zavarovanca, ki ima 15 let zavarovalne dobe in ima širši obseg, bi znašala njegova pokojnina brez socialnega korektiva okrog 198 evrov, zavarovanec pa bi bil upravičen do 279,56 evrov (81 evrov socialnega korektiva). Na podlagi zgornjih podatkov izpostavljamo, da takšna pobuda za zvišanje pokojnin predstavlja nevarnost, da vzpostavi še večje razlike tako med različnimi kategorijami zavarovancev kot tudi znotraj posamezne skupine zavarovancev (npr. med kmečkimi zavarovanci za ožji in širši obseg).

Posledice odločitev posameznikov za zavarovanje za ožji obseg pravic se danes kažejo predvsem v nizki višini prejemkov, ki jih ti posamezniki lahko pridobijo na podlagi takšne vključitve v zavarovanje. Prav iz razloga nizkih pokojnin, ki so izhajale iz vključenosti v zavarovanje v pretežnem delu za ožji obseg pravic, vključitev v zavarovanje novih zavarovancev za ožji obseg pravic od leta 2013 ni več možna, in sicer z uveljavitvijo ZPIZ-2.

Potrebno je tudi opozoriti, da prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje delodajalca v višini 8,85 odstotka zgolj za kmeta plačuje Republika Slovenija iz državnega proračuna, in sicer le za tista obdobja, za katera je kmet sam plačal prispevek zavarovanca, razen v primerih prejemanja nadomestil, ko je zavezanec za plačilo prispevkov delodajalca izplačevalec nadomestil.

Glede na navedeno zavod meni, da parcialno reševanje problema nizkih pokojnin ni ustrezen način, zato pobudi Komisije za odmero pokojnin kmetom, ki so bili upokojeni na podlagi polne pokojninske dobe in so bili v tem času vključeni v zavarovanje pretežni del za ožji obseg pravic, v višini zneska denarne socialne

pomoči, nasprotuje. S takim ukrepom bi se namreč rušila razmerja med pravicami upokojencev v odvisnosti od vplačanih prispevkov, s tem pa bi se dodatno ustvarjala nepoštena obravnava drugih kategorij zavarovancev, ki so prav tako celotno pokojninsko dobo, vendar na drugi pravni podlagi, plačevali prispevke za ožji obseg pravic. Ureditev, ki je določena s predlogom amandmaja, bi porušila torej osnovna načela pokojninskega zavarovanja, saj bi v veliki večini prednjačilo načelo solidarnosti, pred zavarovalnim načelom. Z novim uvajanjem elementov socialne varnosti v pokojninski sistem se rušijo že uveljavljene aktivnosti z zadnjimi reformami sistemov socialne varnosti, ko smo pokojninski sistem deloma očistili pravic, ki niso imele podlage v plačanih prispevkov (varstveni dodatek, državne pokojnine itd). Prav tako je takšen predlog v nasprotju s težnjami po večji transparentnosti pokojninskega sistema, kar je že npr. določeno v Usklajenih izhodiščih za pripravo sprememb pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki bodo služila kot podlaga za nadaljnje spremembe tega področja.«

8 Zagotovljena višina pokojnine upravičencem do lastne in vdovske pokojnine

Pomemben socialni element v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja je bila od 1. 4. 1992 pa do 31.12. 2011 tudi zagotovljena vdovska oziroma družinska pokojnina.

Konec februarja 2022 je še 4.631 prejemnikov družinske ali vdovske pokojnine, ki prejemajo znesek v višini 578 evrov oziroma 568 evrov (če so imeli priznано to pravico do vključno leta 2010 in bili deležni izredne uskladitve po ZPIZ-2L v višini 3,5 odstotka, ali pa 1,7 odstotka, če so imeli to pravico priznано v letu 2011) zagotovljene višine vdovske ali družinske pokojnine, v primerih izpolnjevanja pravice do lastne in družinske ali vdovske pokojnine.

V četrtem odstavku 392. člena ZPIZ-2 je določeno, da se vdovska pokojnina, pridobljena do 31. decembra 2011 v višini, določeni v šestem odstavku 12. člena Zakona o varstvenem dodatku²⁰ od uveljavitve tega zakona usklajuje tako kot pokojnine po določbah tega zakona.

²⁰ Uradni list RS, št. 10/08 in nasl.

S 87. členom ZPIZ/92²¹ je bil uveden zagotovljeni znesek družinske pokojnine v višini najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo. Če ima družinski član poleg pravice do družinske pokojnine tudi pravico do starostne, predčasne ali invalidske pokojnine, se mu družinska pokojnina odmeri najmanj v višini najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo.

Z ZPIZ-1 s 1.1.2000 je bila uveljavljena delitev dotedanje pravice do družinske pokojnine na dve pravici, na družinsko in vdovsko pokojnino. Do 31.12.1999 pa sta bili obe ti pravici zajeti pod družinsko pokojnino.

Z ZPIZ-1 je bilo s tretjim odstavkom 123. člena določeno, da se vdovska pokojnina v primeru, če ima vdova ali vdovec poleg pravice do vdovske pokojnine tudi pravico do starostne ali invalidske pokojnine, odmeri najmanj v višini najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, ki pomeni osnovo za odmero dodatnih pravic.

V Zakonu o varstvenem dodatku, ki je začel veljati 1. 2. 2008 je bilo v šestem odstavku 12. člena določeno, da se vdovi oziroma vdovcu ali zunajzakonskemu partnerju, ki ima po predpisih o obveznem pokojninskem in invalidskem zavarovanju, poleg pravice do samostojne starostne ali samostojne invalidske pokojnine tudi pravico do samostojne vdovske pokojnine, vdovska pokojnina zagotavlja najmanj v višini mejnega zneska, določenega s tem zakonom. V 2. členu pa je bilo opredeljeno, da je mejni znesek, znesek, ki predstavlja mejno vrednost za pridobitev pravice do varstvenega dodatka in znaša 81,6 odstotkov najnižje pokojninske osnove. Ker je bila zagotovljena vdovska pokojnina prenesena v Zakon o varstvenem dodatku, se je s tem zakonom črtal tretji odstavek 123. člena ZPIZ-1, ki je urejal to področje.

Po ZPIZ-1 in Zakonu o varstvenem dodatku se možnost zagotovljene pokojnine ni vezala več na predčasno pokojnino, ker ZPIZ-1 te pravice ni določal. V Zakonu o varstvenem dodatku pa je bila zagotovljena vdovska pokojnina vezana na izpolnjevanje pravice do samostojne starostne ali samostojne invalidske pokojnine, kar je strožji pogoj od določenega v ZPIZ-92 in ZPIZ-1, kar je bolj ustrezno.

²¹ Uradni list RS, št. 96/12 in nasl.

V zadnjih letih je bilo tudi veliko razprav o višini vdovskih pokojnin in o problemu gmotnega položaja enodružinskih gospodinjstev, ki jih predstavljajo predvsem vdove z nizko vdovsko ali lastno pokojnino in še delom vdovske pokojnine. Po ZPIZ-2I in ZPIZ-2M se za vdovske pokojnine kot osnova upošteva tudi zagotovljena pokojnina ali zagotovljen znesek invalidske pokojnine, če je bil oziroma bi bil umrl do njega upravičen.

Vsekakor pa je ena od možnosti, za zagotovitev boljšega gmotnega položaja vdov ali vdovcev, v veliki večini gre tu za vdove, da se ponovno uvede element solidarnosti, ki je veljal od 1.4.1992 pa do 31.11.2011 in se na ta način zagotovi boljši gmotni položaj vdov ali vdovcev, ki imajo poleg pravice do samostojne vdovske pokojnine tudi pravico do samostojne starostne, predčasne ali invalidske pokojnine. Za tiste z nižjimi pokojninami je to nedvomno boljša rešitev kot zvišanje dela vdovske pokojnine. Na podlagi tretjegaodstavka 61. člena ZPIZ-2 se lahko vdovi ali vdovcu, če je to ugodneje, poleg predčasne, starostne ali invalidske pokojnine, izplačuje tudi 15 odstotkov zneska pripadajoče vdovske pokojnine po umrlem zavarovancu oziroma uživalcu pravic, določenih s tem zakonom, vendar največ do zneska v višini 11,7 odstotka najnižje pokojninske osnove.

V zvezi z vdovsko pokojnino je pomembna tudi določba, ki je bila seveda že v vseh prejšnjih zakonih in je sedaj v drugem odstavku 61. člena ZPIZ-2, da vdova ali vdovec, ki ima poleg pravice do vdovske pokojnine tudi pravico do predčasne, starostne ali invalidske pokojnine, lahko uživa pokojnino, ki si jo sam izbere.

Zagotovljena vdovska pokojnina je bila določena po ZPIZ/92 v višini najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, po ZPIZ-1 v višini osnove za odmero dodatnih pravic in po Zakonu o varstvenem dodatku v višini mejnega zneska, ki je znašal 81,6 odstotka najnižje pokojninske osnove.

Če bi se sedaj ta solidarnostni element ponovno uvedli, bi bil najbrž zagotovljeni znesek vdovske pokojnine v višini zagotovljene pokojnine, ki po januarski izredni uskladitvi za 1 odstotek in februarski redni za 4,4 odstotka znaša 653,75 evrov, kar bi pomenilo bistveno izboljšanje gmotnega položaja prejemnikov samostojne vdovske pokojnine, ki imajo pravico tudi do samostojne lastne pokojnine. Že dvig prejemnikov zagotovljene vdovske pokojnine, priznane do 31.12.2011, na višino zagotovljene pokojnine, bi pomenil zvišanje za 13 ali 15 odstotkov. Vsekakor so

prejemniki zagotovljene vdovske pokojnine v boljšem položaju kot tiste vdove ali vdovci, ki po 1.1.2012 niso imeli več možnosti za priznanje zagotovljene vdovske pokojnine. Seveda pa so lahko uveljavili pravico do varstvenega dodatka na CSD, kjer pa se upošteva tudi premoženje. Noben od elementov solidarnosti v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja ni vezan na premoženjsko stanje upokojenca ali njegovih družinskih članov.

Primerjava zagotovljene vdovske pokojnine do 31.12.2011 v primerjavi z višino vdovske pokojnine ali lastne skupaj z delom vdovske.

Ženska ima starostno pokojnino 400 evrov, moški pa zagotovljeno v višini 653,75 evrov (skupaj sta imela dobrih 1.050 evrov). Vdovska bi bila po možu 458 evrov (odstotkovod 653,75). Del vdovske v višini 15 odstotkov bi znašal 68,7 evrov kot velja po sedaj veljavnem zakonu, kar bi pomenil skupni prejemek 468,7 evrov (400+68,7). Tako bi imela vdova po smrti moža »le« 468,7 evrov, v primerjavi s 1.050 evri, ko sta bila še skupaj v gospodinjstvu, je to res občuten padec. V primeru, da bi tudi po 1. 1. 2012 veljala zagotovljena vdovska pokojnina bi imela 564 evrov (izredna uskladitev pokojnin uveljavljenih v letu 2012 in kasneje je bila 1 odstotek), če pa bila zagotovljena vdovska v višini zagotovljene pokojnine, če bi poleg samostojne vdovske imela pravico tudi do samostojne starostne, predčasne ali invalidske pokojnine, pa bi imela 653,75 evrov. V obeh primerih bistveno več, v prvem za 20,3 odstotka več (564 evrov namesto 468,7), v drugem pa kar za skoraj 40 odstotkov več.

Če bi se povečal del vdovske npr. iz sedanjih 15 na 30 odstotkov in najvišji znesek dela vdovske pokojnine od sedaj veljavnih 11,7 odstotka najnižje pokojninske osnove na 15 do 25 odstotkov, bi v zgornjem primeru to pomenilo namesto 68,7 evrov, del vdovske v višini 137,4 evrov in skupaj s starostno pokojnino 537,4 evrov, kar je vsekakor ugodneje kot sedaj, a še vseeno bistveno slabše, kot če bi bila uvedena vdovska pokojnina v višini prejšnje zagotovljene vdovske pokojnine ali v višini zagotovljene pokojnine. Pri povečanju dela vdovske pokojnine bi bili na boljšem predvsem tisti, katerih lastna pa tudi vdovska pokojnina sta visoki. Če bi bil namen zagotovitve boljšega gmotnega položaja vdov ali vdovcev, ki imajo poleg svoje samostojne starostne, predčasne ali invalidske pokojnine tudi pravico do samostojne vdovske pokojnine, je nedvomno boljša rešitev v uvedbi zagotovljene vdovske

pokojnine, kot pa v povečanju dela vdovske pokojnine oziroma bi bilo to povečanje lahko nižje.

9 Sklep

Sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja je zelo pomemben, tako za vse sedanje in bodoče prejemnike iz pokojninske blagajne, kot za vse, ki so vključeni v to zavarovanje in plačujejo prispevke ter tudi vse mlajše generacije, ki se bodo vključile v sistem. Zato je potrebno, da se na tem pomembnem in občutljivem področju zagotavlja stabilnost, preglednost, dostojne pokojnine in ostale prejemke ter stabilnost sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, tako sedaj in v prihodnje. Spremembe ZPIZ-2 v zadnjem obdobju bi težko opredelili, da so sistemske, ker parcialno rešujejo posamezna področja, ki so za krog ljudi, ki jim te spremembe prinašajo ugodnosti vsekakor vséčne in dobrodošle, težko pa je napovedati, kakšne posledice na stabilnost sistema bodo imele na dolgi rok, saj prinašajo kar veliko finančno obremenitev pokojninske blagajne in posledično državnega proračuna. Tudi s predlogi, ki na koncu na srečo niso bili sprejeti, se vnaša po nepotrebnem med ljudi nezaupanje v sistem in mešanje pravic iz sistema obveznega pokojninskega invalidskega zavarovanja s socialnovarstvenimi pravicami, kar dejansko postavlja pod vprašaj in ruši temelje sistema in smiselnost vključenosti v to zavarovanje ter višino vplačanih prispevkov. Zato se moramo v državi zavzemati, da se s pravočasnimi sistemskimi prilagoditvami in spremembami sistema in ne parcialnimi, zagotovi njegova stabilnost. Pri tem je največja odgovornost vsekakor na celotni vsakokratni politiki, tako koaliciji kot opoziciji. V sistemu je že dovolj socialnih elementov oziroma socialnih korektivov, iz številik prikazanih v prispevku, celo preveč, predvsem po sprejetju ZPIZ-2I in tudi z zadnjo spremembo ZPIZ-2M. (Papež, 2021, str. 1035)

V državi moramo seveda zagotoviti tudi ustrezno socialnovarstveno politiko, kjer pa je potrebno upoštevati, da ne more biti višina pravic iz tega sistema višja od pravic tistih, ki delajo oziroma tistih, ki prejemaajo pokojnino na podlagi daljše dosežene pokojninske dobe. V letu 2018 so se ta razmerja porušila. Tudi pri razpravah o parcialnih spremembah v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja se vse pre pogosto pozablja, da pokojnini za krajšo doseženo dobo in za 40 let pokojninske dobe ne moreta biti enaki oziroma, če so plačani prispevki od minimalne osnove ali

pa od višjih osnov, in da taki poskusi vodijo v rušenje obstoječega sistema, česar pa verjamem, si nas večina vsekakor ne želi. (Papež, 2021, str. 1035)

Seveda je ob izpolnjevanju ustreznih cenзов potrebno zagotoviti tistim, ki imajo nizke pokojnine in, žal, jih ni malo, da pridobijo še pravice iz naslova socialnega varstva, ne sme se pa mešati ali prenašati te socialnovarstvene pravice v sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. (Papež, 2021, str. 1035)

Tudi Ustavno sodišče RS je tekom svojega odločanja o pravicah iz pokojninskega zavarovanja že večkrat zavzelo stališče, po katerem je pokojnina varovana ekonomska kot tudi socialna kategorija. Pravica do pokojnine tako ni varovana zgolj v okviru pravice do socialne varnosti, ki jo zajema 50. člen Ustave RS, temveč tudi v okviru varovanja lastninske pravice, ki jo vsebuje 33. člen Ustave RS. Pravica do pokojnine tako uživa dvojno ustavno varstvo. Varovana je kot človekova pravica tako po prvem odstavku 50. člena kot po 33. členu Ustave RS. Ima dvojno naravo; je ekonomska kategorija, ker so pravice iz pokojninskega zavarovanja odvisne večinoma od trajanja in višine plačevanja prispevkov, vsebuje pa tudi elemente solidarnosti. Nesporno torej je, da je pokojnina pravica iz zavarovanja, čemur mora slediti tudi pravna ureditev te pravice. Tako priznavanje same pravice kot tudi njena višina morata torej temeljiti na plačilu prispevkov ter biti v sorazmerju z vplačanimi prispevki, saj je to bistvo zavarovalnega sistema. Drži, da gre sicer za sistem socialnega zavarovanja, ki lahko vsebuje tudi nekatere elemente solidarnosti, vendar pa ti ne smejo biti prevladujoči. Ravno plačilo prispevkov ter zavarovanje za primer nastopa zakonsko določenega rizika sta tisti specifični sistema, ki vzpostavljata pokojninski sistem kot sistem socialnega zavarovanja in predstavljata bistveno razliko do sistema socialne varnosti, v okviru katerega se pravice priznavajo na podlagi socialne ogroženosti ter potreb posameznika oziroma družine, ne glede na predhodno zavarovanje ter prispevanje v kakršen koli sistem.

V okviru pokojninskega sistema je namreč potrebno misliti na vse, tako na tiste z najnižjimi dohodki in kratko pokojninsko dobo, kot tudi na tiste, ki so si tekom aktivnosti plačevali več za svojo pokojnino, pri tem pa se ne sme pozabiti na mlade generacije, ki bodo navsezadnje morale plačevati tudi visok delež socialnih korektivov, ki so bili v sistem vnešeni predvsem z zadnjimi spremembami, ki so se nekritično predlagale in sprejemale.

Ne smemo pozabiti, da je bil kar nekaj časa namen razbremeniti pokojninsko blagajno pravic, ki imajo značaj socialnih korektivov, kar se je naredilo tudi s prenosom pravice do varstvenega dodatka z letom 2012 med socialnovarstvene dajatve. Glede na pobude, predloge in spremembe ZPIZ-2 pa kaže, kot da smo v zadnjem obdobju pozabili na prizadevanja v dveh desetletjih, po čiščenju pokojninske blagajne. (Papež, 2021, str. 1035) Socialno varstveno politiko je zato potrebno reševati izven sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Pravni viri

- Mnenje Zakonodajno-pravne službe o predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, skrajšani postopek, EPA 2038-VIII, 2021, str. 7.
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (2017, 2020, 2021 in 2022). Letno poročilo za 2016, 2019, 2020 in 2021.
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (2021). Vprašanja in pobude Vladi Republike Slovenije in Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije glede pokojnin iz ožjega obsega Zveza: Dopis št. 172-02-2/2021/1 z dne 29. 3. 2021. Dopis Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 12. 5. 2021.
- Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (uradno prečiščeno besedilo) (ZPIZ-2-UPB18), Uradni list RS, št. 48/22
- Zakona o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre) Uradni list RS, št. 61/10 in nasl.
- Zakona o varstvenem dodatku Uradni list RS, št. 10/08 in nasl.

Literatura

- Kuhelj, Jože in drugi avtorji (2021). *Veliki komentar Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju*, 2., spremenjena in dopolnjena izdaja.
- Papež, Marijan in drugi avtorji (2021). *Veliki komentar Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju*, 2., spremenjena in dopolnjena izdaja.
- Papež, Marijan (2021). Pogled na spremembe na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja. *4. konferenca pokojninskega in invalidskega zavarovanja, Zbornik 2021* (str. 92-107).
- Papež, Marijan (2021). Razmerje med socialnimi pomočmi in pravicami iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. *Podjetje in delo*, (6-7), str. 1021-1035.

